

Want elke gedachte aan de mogelijkheid van zonde bij onzen Middelaar berust in den grond der zaak op de voorstelling, dat Christus was een menselijke persoon, of dat er althans een menselijk ik in Hem was naast het goddelijke.

Wat de goddelijke ik, die goddelijke persoon, kon dan, zoo denkt men het zich, niet zondigen, maar het menselijke ik, de menselijke persoon stond aan zonde bloot.

Doch dit is een geheel valsche voorstelling.

In de H. Schrift vindt ge daarvan geen spoor.

Wat de Schrift ons van Christus leert is, dat Hij is de eeuwige Zoon van God, geopenbaard in 't vleesch.

Zijn vleeschwording was niet, zooals allerlei kettersehe richtingen leerden en nog leeren — denk aan de Theosophie: Annie Besant met haar Krishnamurti — een zich vereenigen met een menselijke persoon, maar een aannemen van onpersoonlijke menselijke natuur.

De Schrift weet in Christus van geen anderen persoon dan die van den eeuwigen Zoon Gods, en Jezus zelf sprak van zich-zelf nooit anders. Hij was „vóór Abraham“, Hij bestond „voor de grondlegging der wereld“, Hij was „van den Vader uitgegaan en in de wereld gekomen“.

Het was derhalve altoos de Zoon van God, die in Jezus sprak en handelde, al sprak Hij somtijds ook van zich zelf naar zijn menselijke natuur, waar d'oor Hij sprak en handelde.

En dit sluit elke gedachte, dat Jezus zou hebben kunnen zondigen, onherroepelijk uit.

Wie daaraan plaats geeft, geeft plaats aan de Godslasterlijke gedachte, dat God ooit zonde zou kunnen doen.

Het is daarom ook begripelijk, dat de voorstelling als zou Jezus hebben kunnen zondigen, altoos weer gevonden wordt bij Arianen, Pelagianen en andere kettersehe richtingen, die de Godheid van Christus loochenen.

Nu heeft men hiertegen wel ingebracht, dat er zoo geen plaats blijft bij Christus, gedurende den staat zijner vernedering, voor eigenlijke verzoeking en voor ernstige worsteling om te volharden in gehoorzaamheid aan den Vader, als waarvan de Schrift ons toch zoo geduriz sprekelt.

Doch daarbij vergeet men dan, dat de Zoon van God, na zijn vleeschwording, gehoorzaamheid aan den Vader had te bewijzen in menselijke natuur. En dat er voor die menselijke natuur, al was ze zonder zonde, en al kwam er daardoor nooit van binnen uit een aansporing tot ongehoorzaamheid in haar op, toch, bij haar begeerte naar geluk en vreugde, keer op keer verzoeking opkwam uit het lijden, dat haar, in het doen van den wil des Vaders, in den weg trad. En deze verzoeken waren te hanger, wil de menselijke natuur die de Zoon Gods aannam, niet was de ongerepte natuur, als waarin Adam geschapen werd, maar de door de zonde verzwakte zooals wij haar dragen.

Als we deze dingen bedenken, kunnen we, al laat het ondoorgrondelijk mysterie van de vereeniging der beide naturen in onzen Middelaar hier ook vele vragen onbeantwoord, toch verstaan, hoe de Zoon Gods, mocht Hij ook nooit in zonde kunnen vallen, toch niet zonder strijd heeft kunnen volharden in gehoorzaamheid.

V.

F.

HET BOEK VAN DE WEEK.

Over de „Franciscus-herdenking“.

Het is al weer een heelen tijd geleden, dat ik op den Haaremschen Bondsdag van Jongelingsvereeningen op gereformeerden grondslag het genoegen had, te spreken en te trachten te spreken (dit laatste vanwege de repetitie in een al te warme zaal) over „Kop of Staart“.

Dezer dagen dacht ik daar aan terug.

Immers, in dit opwekkend woord handelde ik

HET DAGBOEK VAN PIERRE LOTI

door

Dr J. W. Marmelstein.

II.

Gelijk ik reeds meegedeeld heb, was de drang naar het Oosten, naar verre landen, bij den kleinen Julien geworden tot iets onbedwingelijks. En, onder de omstandigheden, waarin de familie Viaud verkeerde, was er maar één middel om aan die diepe en heftige begeerte te voldoen: zeeman te worden.

Gedurende geruimen tijd was het een bedektis strijd tusschen het kind, dat zijn zin wou door-drijven, en de ouders, die de verleidingen en de gevaren duchten van de zeemansloopbaan en beedden bij de gedachte, hun kind, waaraan ze met heel hun hart hingen, van ze heen te zien gaan. Maar ten slotte ziende dat al hun tegenwerking niets baatte, gaven ze toe. Toen braken voor den jongen enkele jaren aan van hard werken, want hij moest zich voorbereiden voor het toelatings-examen van de Ecole Navale van Brest, een vergelijkend examen met veel kandidaten en een beperkt aantal plaatsen. Hij moest uit Rochefort vandaan, teneinde de lessen aan het lycée Henri IV te Parijs te volgen. Zijn uitzet, bijna een arme lui's uitzet, schreef Loti, bestond voornamelijk uit zorg-vuldig opgelapte en uitgelegde kleeven. De laatste brieven van Gustave en ook diens bijbelje neemt hij als kostbare relikwieën mee.

Loti heeft weinig anders dan sombere herinneringen bewaard van zijn verblijf in Parijs. Groote steden heeft hij nooit kunnen lijden, maar nu hij afscheid had moeten nemen van zijn lieve oudjes en hij had te blokken voor zijn examen, was het hem soms als zou hij het niet uithouden. Het gezin waarbij hij juwende, was goed voor hem, maar het hoorde tot een roomsche tak van de familie, of liever, het was geheel zonder godsdienst. De

over de profeten, die Jesaja in zijn dagen naast zich, vaak ook tegenover zich, zag optreden, om aan het geestesleven zijner dagen op hun manier leiding te geven. Hij noemde hen profeten, niet van den kop, maar van den staart. Voor ons gevoel heeft zulk een naam direct 2 elementen in zich: we vinden het ietwat komisch; we zouden het haast niet in een preek durven nazeggen, zelfs, als we van de „tule Kannans“ ons niet plegen te bedienen; en we vinden het ook nog al scherp; voor veel menschen beteekent dat (abusievelijk) hetzelfde als: onbroederlijk.

Evenwel van zulke kritiek trok Jesaja zich vast niets aan. Want de herinnering, dat er „profeten“, leidlieden, zijn, die aan den staart, en niet aan den kop herinneren, is allesbehalve „komisch“; het verband van Jesaja's rede wijst nadrukkelijk deze onderstelling af (men leze maar eens het zeer ernstige hoofdstuk 9 na). En voorts is Jesaja niet onbroederlijk; integendeel, zijn opbouwende manier van de waarheid zeggen is in hooge mate stichtend en daarom stichtelijk.

Het gaat bij Jesaja om de taxatie van die leidlieden, die niet meer vóórruitgaan aan de feiten en de stroomingen, maar daarbij achter-aankomen. Zij kijken soms de kat uit den boom, om heel voorzichtigjes bij de „bovendrijvende opinie“ zich aan te sluiten. Anderen staan d'áár te hoog voor; ze spreken eerlijk hun eigen meening uit (want de bewijzen liggen voor het grijpen, dat onder Jesaja's tijdgenooten er heel wat waren, die hij valsche profeten noemt, en die toch een overtuiging hadden, waar ze voor streden). Toch valt ook op hen de kritiek van „staart-profeet“ te zijn; immers, ze bouwen geen huis op eigen fundament, en ze geven geen structuur naar eigen stijl, en ze werken geen preek uit naar eigen thema en beginsel, maar ze volgen de „aanzienlijken“, ze komen achter de markante figuren aan. Ze kijken niet uit eigen oog en ze doen, al zijn ze in Israël, het openbaringsvolk, opgenomen, ze doen hun best niet voor den moeizamen arbeid van opbouw van leer en leven uit eigen positief beginsel en geestelijk bezit. Dat maakt, dat ze niet in den kop zitten (die voorop gaat) maar in den staart. Die komt altijd achteraan en is het minst aanzienlijke deel van het beest. Als het nog een deel is... er zijn ook beesten, die den staart missen... en het beest is nog beest. Ge kunt den kop niet afslaan, zonder dat het beest in kwestie erbij neervalt. Maar een staart kan er af, en de zaak marcheert toch verder.

* * *

Helpen kan ik het niet, dat dezer dagen veel me herinnert aan de staartprofeet. Er zou hier veel te noemen zijn; maar met een enkel verschijnsel volstaan we dezen keer: ik bedoel de dwepertij met den Roomschen heilige Franciscus van Assisi.

Dezer dagen kwam me in handen het zeer fraai uitgevoerde werkje: Der Heilige Franz von Assisi von Fritz Kunz. Mit Text von Heinrich Federer. Verlag der Gesellschaft für Christliche Kunst, G. M. B. H., München. Het is in 1908 verschenen, maar uitstekend geschikt om in deze nieuwe rubriek van ons blad aanleiding te zijn voor de in 1926 ko-

gesprekken die daar gehouden werden, brachten hem eerst van de wijs, maar ondermijnden ten slotte zijn reeds geschokt geloof. Verkeerde omgang deed er het zijne toe.

In Rochefort werd beslist dat hij in Parijs zou aangenomen worden; hij was juist achttien jaar geworden, in de familie was dat de leeftijd daarvoor. Ook hierover schrijft Loti uitvoerig in Prime Jeunesse.

„Ik had nog genoeg geloof overgehouden, om met ontzetting te denken aan de bedreigingen van het Evangelie tegen degenen die onwaardig naderen tot de tafel des Heeren; ik smeekte mijn ouders dan ook in mijn brieven, alles tot gelegener tijd uit te stellen, en mij toe te staan de zegelen des verbonds te ontvangen uit de handen van den ouden grijsen predikant van ons „eiland“ in het eernaardige kerkje van Saint-Pierre-d'Oleron dat voor mij wijd had door zoovele gebeden van voorbijgegaane geslachten. Maar zij meenden op hun stuk te moeten blijven staan, en ik moest mij onderwerpen.“

Toen de Paaschzondag aanbreek, was het mij vreeselijk te moede. Niemand trouwens zou met me meegaan naar de kerk; ik was alleen, moederziel alleen voor deze plechtigheid, waar alle andere jongelui hun geheele familie, zelfs al is die onge-loofig, en al hun kennissen om zich heen hebben. Den geheelen morgen, opgesloten in mijn kamer, poogde ik vruchteloos mijn gedachten te concentreren en te bidden, ik las nog weer eens in het Evangelie van Johannes, dat ik Heffad boven de andere evangeliën, ik las nog weer over den brief met de belofte van het wederzien hierboven, geschreven door mijn broer bij zijn dood in de Golf van Bengalen. Maar neen, mijn hart bleef als van ijs.

Eenzaam, als een verstootene, ging ik de deur uit naar de Kerk, waar ik bijna te laat aankwam. Die eerste avondmaalsgang, waarop ik zooveel ver-wachting had gebouwd, was, ten slotte, niet meer dan een eenzijdige formaliteit die eerbiedig, maar ook niets meer dan eerbiedig volbracht werd. Na

miende herdenking van Franciscus van Assisi, die in 1226 stierf.

* * *

Nu denk ik, dat er 2 groepen van lezers een likje ontevreden zijn.

De eerste mompelt: duitsch werk; maar om „De Reformatie“ te lezen behoeft men toch geen duitsch te kunnen? Ik zou deze bezwaarde lezers er op willen wijzen, dat in genoemd boek behalve den tekst ook zeer goede illustratie gegeven wordt. Eigenlijk is deze de hoofdzak. Men kan voor de beschrijving van Franciscus' leven onder ons verwijzen naar de in dit blad reeds besproken studie van Dr A. G. Wolf, die op voornamelijk wijze den roomschen heilige ons geschetst heeft. Dat dit duitsche werkje hier besproken wordt, is voornamelijk om de illustratie. Ze is reproductie van den Zwitser Fritz Kunz. Gaarne worde hier erkend, dat de gedachte van Kunz veel louten van vroegere Franciscus-beelding overwonnen heeft en dat daarom deze uitgave (plaat met tekst) waarde-vol bezit is, voor ieder die op gemakkelijke manier uit Roomschen mont weten wil, wat nu wel Franciscus is en daaruit opmaken hoever zijn herdenking waardeering verdient.

Maar ik heb misschien nog een andere groep van bezwaarde lezers. Ze zullen mij verwijten, dat ik den voornamen heilige heb geplaatst achter den staart van...

Ja, van wien?

Van geen mensch, lezer. Ik heb het niet tegen Franciscus; want die mensch heeft op veel punten zijn tijd overwonnen. In zoóver was Hij dus geen staart, doch kop-mensch. Maar ik heb het tegen den import van Franciscus; tegen die protestanten, die meer koppig, dan „kop“pig, achter den staart van het Roomsche lichaam aankomen en zeggen: volgt ons op onzen gang achter den staart van een niet-protestantisch wezen; want wij zijn de leiders, wij zijn voor u, die ons volgen wilt; de kop, lemand, die achter anderen aankomt, gaat niet voorop; en kan dus nooit anderen voorgaan. En een protestantisme, dat niet uit eigen oogen ziet, of op eigen fundament bouwt, maar vandaag van een roomsche, en morgen (waaron niet van een ander, geestelijke sieradiën koopen wil, heeft niet meer de plaats van den kop, maar van den staart.

* * *

Wanneer wij, los van alle jubileums-speeches, over Franciscus zelf schreven, nog eens, er zou zeer veel te waardeeren zijn; want tegenover zonden van zijn tijd heeft hij zijn boete veelszins gedaan. Maar wij hebben het óver de Franciscus-verheerlijking; en daartegen hebben wij het ook. Sedert de dagen, dat een verzoerder van Franciscus beval, dat men hem, toen hij sterven ging, in een zak zou hullen, en een touw om zijn hals zou doen en hem op den grond leggen; sedert de dagen, waarin weer een ander van zijn verzoeders het heerlijk vond, dat alle menschen zouden treden over zijn lijk, tot geiten, en bonden toe; en dit alles, omdat Franciscus, de arme van lijf en ziel, zich ook op den grond had laten leggen in zijn sterven, — sedert dien tijd heeft de Franciscus-veroering al zijn zwakheden vertoond en van zijn heiligheden plus minus niets nagedaan.

de plechtigheid, toen ik weer alleen stond in de rue de Rivoli, eenzaam te midden der luidruchtige zondagsmenschen, had ik in mijn gemoed het gevoel van een vreeselijke leegte, dat ik jaren daarna, maar onherroepelijker en onherstelbaarder zou terug-krijgen in Jeruzalem op den nacht dien ik, alleen, onder de eeuwenoude olijfbomen, en overweld door de sterrenpracht van den oosterschen hemel, in den hof Gethsémani heb doorgebracht.

Eenige maanden na dien eersten avondmaalsgang neemt Loti deel aan het examen voor de opleidings-school. In Rochefort verneemt hij uit de Moniteur (de Fransche Staatscourant) dat hij geslaagd is met het rangnummer 40 op een goede tachtig plaatsen.

Alvorens aan boord te komen van de Borda, het schip waarop hij zijn opleiding tot zee-officier ontvangen zal, brengt hij een poosje door bij zijn lieve oudjes van „het eiland“. Hij blijft ook nog een Zondag over, een Zondag dien hij vertelt op een van de mooie bladzijden die wij met vreugde zouden citeeren als de laatste regels niet zoo indroevig waren.

„Dat kerkje van Saint-Pierre-d'Oleron was altijd een heiligdom voor me gebleven. Herbouwd in 1830 op een stuk gronds dat een mijner achteroudooms gegeven had, was het heelmaal gewit van buiten, zooals alle gebouwen op Oleron, en van buitenge-woon grooten eenvoud. Binnenin waren het hout van de rijen banken met rugleuningen en de preek-stoel met groote zorg gewreven. Een groote bijbel rustte op de Avondmaalstafel. Daar had mijn moeder haar godvruchtige overdenkingen en haar jonge-meisjesdroomen gehad, daar was haar huwelijks-ingezegend, daar had de tegenwoordige predikant mijn zuster gedoopt, daar ook had ik mijn eersten avond-maal kunnen vieren met meer aandacht, en vooral met minder vreeze. In één woord, dat was de plaats, waar ik me, ter wereld, het dichtst bij den God mijner kindsheid gevoelde.“

Voor 'n gehoor, waar de groote witte mutsen het

Want
begine
hem le
wat h
noemen
geen se
ter zien
sean; d
hij ble
heeft n
kens, S
in ons
nog alt
ciscus
naars
kant
XIV
evenm
enkele
als hij
iets en
de my
als vo
ding, z
vertoen
volgi
een on
telijke
lijkheid
vallen,
geloof
ciscus
een mi
eisch v
En dan
cus, m
toch it
mensch
want z
hem e
sluiten
voorsu
maar g
komt d
o schel
leen n
in te g
meester
lijst h
icmand
plakt,
allicre
heen b
zoo als
Franci
begin t
zijn to
volbrac
Hij l
nische
zielewe
In h
even ge
ciscus
geweze
den tel
ik me

ssisi, die

ezers een

maar om

och geen

de lezers

k behalve

gegeven

Men kan

en onder

besproken

me wijze

heeft. Dat

is voor

uctie van

hior er

uten van

heeft en

waarde

ke manier

wel Fran

nherden

re groep

rijten, dat

chter den

niet tegen

el punten

dus geen

het tegen

protestan

chter den

komen en

den start

t wij zijn

n wilt; de

mt, gaat

eren voor

it eigen

uwt, maar

t (waarom

en koopen

op, maar

s-speeches,

ns, er zou

nover zou

s veelszins

Franciscus

vij het ook.

Franciscus

ng, in een

hals zou

t de dagen,

erders het

len treden

oe; en dit

ijf en ziel,

en in zijn

Franciscus

n van zijn

n.

Want, om met het laatste gansch nuchter te beginnen: wie doet Franciscus na? Men kan over hem lezen bloemige boekjes; maar wie doet wat hij gedaan heeft? Zelfs zijn naar hem zich noemende ordebroeders hebben van zijn navolging geen schijn noch schaduw behouden, als men nuchter zien wil. Baynck herinnert ergens aan Rousseau; de man zweept met den natuurmensch, maar hij bleef stilletjes in Frankrijk. En in Frankrijk heeft men prachtige boulevards en verfijnde keukens. Soortgelijke opmerking wordt over Rousseau in ons „boek van de week“ ook gemaakt. Ze is nog altijd van kracht. Er zijn velen, die aan Franciscus devote zinneljes vereeren; maar de redenaars zullen een paar uur later in een mooi ledikant liggen, misschien wel gestileerd naar Louis XIV; en op de slaapkamer ontbreekt Birkenwasser evenmin als Odol. Onder de lofredenaars is geen enkele broeder-bedelaar. De lof is betamelijk; maar als hij goedkoop wordt, is het geen lof meer. En iets onbetamelijks. Als iemand straks zeggen zal: de mystiek, die de afwijzing van Franciscus als voorwaarde stelt, is een onwezenlijk gedachten-ding, zij heeft zich als positief levensbeziel nog niet vertoond, dan kan ik bij voorbaat zeggen: de navolging van Franciscus bleek tot nu toe óók een onmogelijkheid. Men moet trouwens de christelijke mystiek niet opbouwen uit de aanschouwelijkheid van bepaalde (en vaak legendarische) gevallen, doch uit de grondbeginselen van zijn eigen geloof.

Intusschen geef ik alle bezwaarde ziel toe, dat een mislukte lofzegging nog niet onverworpt den eisch van de offerande des lofs. Men heeft gelijk. En daarom wil ik er aan herinneren, dat Franciscus, met al wat die man geweldig heeft gedaan, toch in de ketterij verstrikt is geweest. Er zijn mensen, die zoo iets niet goed hooren willen; want ze zeggen: de ketterij is een bezwaar om den hemel in te gaan; en wilt gij, jager, den hemel sluiten? Tot zulke zielen zeg ik: laat den hemel voorschans aan God ter opening of ter toelating; maar gij, begin bij het begin. Vóór den hemel komt de aarde. Het is een ketterij van uw hart, o schelder der ketterjagers, dat gij de ketterij alleen maar ziet als een bezwaar om in den hemel in te gaan; en dat ge daarom als een zacht geneesmeester (een rol, dien ge niet eens te spelen hebt) liefst het papier van besmettelijke ziekte niet boven iemands deur, zelfs niet boven zijn grafkelderdeur, plakt, omdat 't zoo'n naar gezicht is. Ketterij is allereerst een belemmering, om over de AARDE heen te gaan, om door de wereld te komen, zoo als God 't wil. En DAT is de waarheid omtrent Franciscus en zijn kwaal. Laat den hemel rusten; begin met de wereld; en zeg dan, of Franciscus zijn tocht door dit leven zuiver en profetisch volbracht heeft.

Hij heeft het niet gedaan, vanwege de chronische haerese en haar versleping in zijn binnenst zieleweefsel.

In het boek, dat ik vandaag bij u inleed, wordt even gesproken over den liefdegod Eros; en Franciscus wordt als één van diens leerjongeren aangewezen. Dit is één van de weinige uitspraken van den tekst uit ons „boek van de week“ waarmee ik me vereenigen kan; en tevens geeft ze duidelijk

talrijkst waren, met inbegrip van die van de brave Augère die met haar stokje kerkwaarts was gekomen, las de grijze prediker de verzen van de onvergelijkelijk schoone Bergrede. En toen hij deze woorden ontsloot, begon plotseling heel het kleins wereldje van mijn mystieke kindsheid te leven, overvloedig mijn hart. Oogenblikkelijk hervond ik, als met een strandgloed omgeven, in mijn herinnering de heerlijke hoedschap die mijn broeder ons allen had doen geven, van het wederzien in den hemel, zijn in doodsmood geschreven brief, overlogen van den glans eener triomfeerende verzekerdheid. En dan die woorden van hoopvolle verwachting door moeder in mijn bijbelje geschreven. O, moeder, moeder! haar nooft te verliezen; na den dood haar weder te zien; bij haar voor eeuwig te mogen blijven. Christus had ons dat alles beloofd en, indien ik die volheerlijke zekerheid kon verkrijgen, zou ik geen ontzetting meer kennen. Toen begon ik te bidden als door den Geest gedreven. Ik smeekte God, mij mijn zonden te vergeven die zoo zwaar op mij wogen, mij vooral te vergeven dat ik zoo verstrooid en onwaardig mijn eersten avondmaalsgang had gevierd in Parijs, in het Oratoire du Louvre, en dan, daar mijn ophanden zijnd eerste vertrek als zeeman iets heel plechtigs gaf aan mijn gebel, vroeg ik Hem ook mij te willen zegenen in de gevaarvolle en avontuurlijke loopbaan die de mijne stond te worden.

Op dat oogenblik begon de heldere zomerzon door de kleine hoogvensters van het kerkgebouw te spelen op de witte kalk der muren, overgieland al die eenvoudige boerinnenkappen met feestelijken glans, en dat was voor mijn nog kinderlijke verbeelding als een vriendelijk antwoord, als een glimlach van 's Heeren gelaat; ik voelde dat ik verhoord was, dat mij vergeving was geschied, dat noch dood, of welke scheiding ook mij zonden kunnen deren."

Hier onderbreekt Loti zijn verhaal om met zijn ervaring en kennis van volwassen mensch deze kinderlijke bevinding te corrigeren. Diezelfde zon,

de reden aan, waarom Franciscus naar mijn meening ons niet op den weg helpt, maar daarvan afrekt. Ik zal niet herhalen, wat ik daarover schreef in een opstel „Eros of Christus", dat, wie wil, vinden kan in deel II van „Christelijk Letterkundige Studiën", enkele weken geleden verschenen bij de Uitg. Mij. Holland, die ook Ds Wolf's studie publiceerde.

Onder verwijzing naar de daar gegeven bredere argumentatie zeg ik: Franciscus heeft Christus veel gegeven; maar niet genoeg. Hij heeft van Christus veel geleerd en aangenomen; maar niet genoeg. Hij heeft Christus offers gebracht, die Hij niet hebben wil; en van Christus' offer veel verworpen, dat de gekruiste, die ook opgestaan is, en in heerlijkheid gezet, vergeefs dezen bedelbroeder en trouwadoer heeft aangeboden.

Franciscus heeft de Armoede lief; en achter hem aan komt de legende, dat Christus de bruidegom is van de Armoede, zijn bruid; en dat de vereeniging van die twee schoone, eenvoudige kinderen wekte, onder wie Franciscus de eerste zou zijn geweest onder vele broeders. Maar het is niet waar. Christus had de armen lief, maar de armoede niet. De Armoede verdient haar hoofdeletter niet eens; want God haat haar; rijk maken, dat is Gods werk. En Christus spreekt: er zijn er, die zichzelf gesneden hebben vanwege het koninkrijk der hemelen. Zeg, zoo ge wilt, dat Franciscus tot hen behoort; maar zeg om Gods wil niet, dat daarom Christus het snijden liefheeft. Christus heeft de gesnedenen lief; maar het snijden niet. Hij is de gesnedenen; en zoo wordt hij aller geneesmeester.

En Franciscus, die zijn goederen weggeeft aan de armen, doet misschien goed. Maar als hij daarna op de Armoede verliefd wordt, gaat hij rechtsreeks in tegen God en zijn genade. Kan men soms op doornen en distelen verliefd worden? Of op den vloek? Of op den dood? Neen, maar men heeft de doornen uit te roeien om aan de rozen te geven haar plaats, haar van God bereid. En wie het getal van de armen met één vermeerderd, helpt geen arme, doch bedekt wel het evangelie van dien God, die de armen rijk maken wil. Daar zijn rijken, die geld en goed moeten vergeven aan de armen; en gezegend is elke rijke jongeling, die dezen zeer particulieren eisch van Christus vanwege zijn eigen zielenood erkent en aanvaardt. Maar dwalen doet elke broeder, die van een persoonlijke noodzaak van offerande, van zelfsnijding, van hand-afkapping, om het rijk der hemelen, een algemeen eisch stelt. Wie ziek is, moet niet op de ziekte verliefd worden, noch op het medicijn, noch op het mes van den operator, om het zoo pijnlijk genezen te worden als de man, wiens wonden hem in glans zetten in de oogen van geestelijke slappelingen. En zoo is ook Franciscus veel te slap; hij kan niet Christus' wonden zien verbeeld worden door zijn volkomen genezing aan de rechterhand des Vaders in de hoogste hemelen — HEM TEN GOEDE.

Ja, zegt een ander, maar Franciscus was toch de eenvoudige mensch. Maar het is niet waar. Wie de mystieken kent, ook Franciscus, weet, dat de naïviteit vaak bij hen een op allerkunstigste manier veroverde houding is. De man,

die hem het goddelijk antwoord bracht, had, in volmaakte onaandoenlijkheid, en onderworpen aan de wetten van den kosmos, reeds zooveler duizenden van jaren door de onmetelijke leegte van het heelal haar stralen naar onze kleine en duistere planeet gezonden. Het vriendelijke blauwe hemelgewelf zelf was niet dan de ijle oneindigheid waarin de wereldbollen, als stafjes zweven.

De wanhoopsstemming van den Prediker zonder de blijmoedige eindconclusie van den Prediker.

Hij vervolgde dan en zegt:

„In den loop der luttele jaren die mij verder beschoren zouden zijn, is het mij dikwijls overkomen, dat ik uitgedreven werd tot den Christus, vooral in de oogenblikken dat ik den koning der verschrikkingen, den dood in de oogen heb moeten zien, maar dien Zondag in dat dorpskerkje was het toch voor 'tlaatst dat een echt christelijk gebed opklom uit mijn hart."

Kort na dezen gezegenden kerkgang vertrekt Julien naar Brest, waar hij aan boord komt van het instructie-vaartuig de Borda, waar de tucht van ijzer is en het leven hard en ruw, maar waaraan hij toch kostelijke herinneringen bewaart.

Gewoonlijk duurt het verblijf op het opleidings-vaartuig vier jaren, waarna met „enseigne de vaisseau", adelborst eerste klas is. Loti heeft heel normaal de rangen bij de marine doorlopen, n.l. die van luitenant-ter-zee, kapitein-luitenant (overste) en kapitein-ter-zee (kolonel). Wij kunnen bij alle fazen van zijn carrière niet stilstaan, maar hier en daar zullen wij een enkelen greep doen.

In het begin had Loti met moeilijkheden van onderscheiden aard te kampen. In de eerste plaats was zijn mager salaris ternauwernood voldoende voor zijn onderhoud, een omstandigheid, die te pijnlijker is, naarmate er bij de Franse marine, net zoo goed als bij de onze, altijd een aantal rijkelui's zoontjes officier worden. Hij probeerde zijn inkomsten te vermeerderen door aan geïllustreerde bladen, o.a. de Illustration, teekeningen op te

Franciscus, die God afdwingt de littekenen van Christus, opdat ze in zijn eigen vleesch zonden „prieken", is niet eenvoudig; hij is de inlevenaar van een verlanglijst van allerindividueelste verlangens en alleropzettelijkste extremiteiten, waarmee hij God verzoekt. Daar zijn er, die als door vuur verlost zijn; de verlossing maakte hen eenvoudig; maar het vuur was een brandschatting Gods, een heftig oordeel over het gebrek aan eenvoud, dat in Gods verlossing te voren was. Men moet wel op de verlossing, maar niet op het vuur verliefd worden. Heiler heeft niet voor niets gewezen op het elkander raken van de nitersten bij de mystieken van allerlei slag: de scherpste opzettelijkheid en de bloedste naïviteit. Maar deze bloedheid van ziel is geen bloedheid voor God; zij was de eigenwilligheid, die tot het legioen van naamloze dwaze navolgers roepen zou uit den hemel, als God het toeliet: zult gij zeggen: wat ons zondigen, opdat de genade te meer worde? Dat zij verre.

God laat intusschen Franciscus niet meer roepen. „Zij hebben het Woord"; en dat is genoeg.

En wie het Woord hoort, ook als calvinist, moet Franciscus' graf niet bouwen gaan. Hij sta er bij, en waarschuwte tegen Franciscus' fouten, te krachtiger, naarmate zijn ziel zich uitbreidt tot God, die veel dwaasheden vergeeft, ook in menschen van het slag van Franciscus.

Dan zal hij het Woord hooren getuigen tegen deze dwaasheden. Hij hoort dan Paulus óók eens spreken van des christens metamorphose. „Wij dan, de heerlijkheid (!) des Heeren (Christus) weerspiegelende, worden van gedaante veranderd." Franciscus is óók van gedaante veranderd: zijn handen zijn, evenals Christus' doorspijkerde handen, doorboord, vanwege de innige verliefdheid op den gewonden en gekruisten Zaligmaker. Maar Paulus wil weten, dat God ons de metamorphose ondergaan doet, die daar is, niet naar het model van den gekruisten en doorwonden, maar van den verheerlijkten Zaligmaker; is Hij niet geheel genezen? Franciscus is zoo verwonderd op de moeite, die zijn Geneesmeester voor hem over heeft, dat hij de zweelddroppels van zijn Geneesmeester in een kruik bewaren wil. Maar God wilde onze tranen in zijn kruik bewaren (Ps. 56); en de zieke doet den geneesmeester onrecht, als hij met den geneesheer lijden wil, inplaats van door hem en dan ook met hem feestelijk aan de tafel te zitten. (Ps. 23). O, die littekenen van Christus in Franciscus' vleesch! Men heeft hem er om bewierookt. Maar alle wierookgeur moet naar Jezus toe, die ook alle bloedstorting zich heeft aangenomen. Franciscus' stigmatisatie (littekenwerving) is geen evangelische „bewelddadiging" noch zoodanige gehoorzaamheid geweest, maar ging er tegenin. Paulus heeft gezegd: niemand doe mij moeite aan, want ik draag de stigmata (de littekenen) van Christus in mijn lichaam. Velen zeggen vandaag: niemand doe Franciscus moeite aan; hij draagt de stigmata van Christus in zijn lichaam. Maar er is verschil. Paulus kreeg de littekenen IN, Franciscus NA het zendingswerk. Paulus zette zijn werk voort en liep de wonden op, al werkende. Franciscus zette zijn zendingswerk er mee stop, en

zenden die hij met een zeer bekwame hand uitvoerde, en verder van een bijschrift voorzag.

Enkele jaren geleden heeft de Illustration er eenige van gereproduceerd. De meeste waren eerst nog gerefoucheerd door een van de teekenaars van dit blad. Maar 't is merkwaardig te constateren, dat de oorspronkelijke teekeningen van Loti in uitdrucksvermogen en farsheid van lijn uitmuntten boven dat wat de beroopsteekenaar er van gemaakt heeft.

Maar 't was niet alleen zijn armoede die hem benauwde. Het was zoo ten volle waar, wat de commandant van de Jean-Bart, onder wien hij geëind heeft, van hem zeide: „enfant gâté, nature d'artiste", bedorven zoontje, artistiek aangelegd. Gedurende langen tijd bleef hij zwak en tonger, en ook schuchter. Een zekere mate van schuchterheid zal hem zijn leven lang bijblijven. Eerst na een lange training aan de gymnastiekschool van Joinville kreeg hij de volle beschikking over zijn lichaam. Die kreeg hij ten slotte zoo volkomen dat hij, eens, dezen lof kreeg van den directeur van een reizend circus, die hem voor een paar avonden uit de grap engageerde: Wel! mijnheer is zoo goed gevormd, met zijn gewelfde borst en zijn vlakke schouders. Hoe jammer, dat mijnheer niet tot de onzen behoort."

Ik behoef hier niet te zeggen dat de brieven waarin hij zijn triomfen in het circus vertelde, op zijn arme moeder een allerpijnlijken indruk maakten.

Ten andere, verwezenlijkten de reizen die hij nu noodgedwongen moet doen volmaakt de stoutste droomen van zijn kindsheid. Hij maakt een kruistocht in den Grooten Oceaan, bezoekt de Levant, Constantinopel, Denemarken, Cayenne, Vuurland, Valparaiso, Senegal, Indo-China, Japan, kortom, bijna alle landen der wereld. De talloze indrukken die deze zwerftochten bij hem wekken, worden, getransponeerd in zijn toovertaal, de romans die hem beroemd hebben gemaakt. (Wordt vervolgd)

mutsen het

dwong als een kind bij God om die purperen wonden. Paulus' littekenen, DIE waren de overblijfselen van Christus' lijden; de apostel had daarin al de ergernis, heel de dwaasheid van Christus; want de wonden, die hij heilig weet, wij ze om Christus waren doorleden, waren voor de overheid, en voor leelijke Joden een bewijs van zijn groote schande en verdoemenis vanwege het wereldlijke recht. Maar Franciscus zit op zijn ezel en maakt met zijn stigmata Christus aanschouwelijk en aannemelijk. Hij zondigt tegen I Corinthe 2. En de zwakken, die dat benauwende hoofdstuk niet aandurven, zeggen: nu hebben wij gezien, dat Christus leeft. Doch dat is een groote vergissing. Want een teeken is een teeken, niet den ongelovigen, maar den geloovigen. Al het andere is geen teeken van God, die krachtiglijk Christus' Zoonschap bewijst, niet uit zijn wonden, maar uit Zijn opstanding uit de dooden, en den daaruit vloeienden krachtigen levens-zegen.

In den tekst, dien Federer schrijft bij de platen van Kunz, merkt hij op, dat Franciscus zoowel op Maria als Martha lijkt. Het is zoo: de man heeft stil gezeten met Maria en hard gewerkt met Martha. Maar hij heeft Maria met Martha vermoord, en Martha met Maria. Toen hij werkte, was hij niet stil; en toen hij stil werd en hoorde en zag en verzonk in den gekruiste, toen werkte hij niet meer, maar schikte zijn voeten tot een zachtmoedigen dood. Doch hij heeft het Woord niet gehoord; want hij nam er een bloemlezing uit en die handelde over den Gekruiste; maar over den Verheerlijkte niet. Wat is dat anders dan haeresie van het hart?

Franciscus koos Maria's stille deel. Toen wierp hij zijn geld weg. Maar Maria heeft het geld zelf aan Martha gegeven; de Heere had het noodig; evenwel: alles op zijn tijd. Wie het geld wegwerpt, ontdoet zich van lastige verantwoordelijkheid. Wie uit de wereld trekt, gaat van den hoofdweg af, omdat conflicten zoo lastig zijn. Op het zijpad van zijn eigen keus mag hij dan desnoods heerlijk verwond zijn en gestigmatiseerd, hij heeft den hoofdweg van het menschenleven niet gevolgd, en ter plaatse van het gebed de vijanden van Psalm 74 niet meer hooren tieren. O de „bovennatuurlijke“, welriekende littekenen van Franciscus zijn goedkoop, maar, de doodgewone, afzietlijke wonden van Paulus zijn erg duur. En wie de herdenking van den man, die vóór 7 eeuwen stierf, godvruchtig (d.i. met vrucht van werk) viert, wil, moet niet jubelen om den heilige, wiens doode lichaam lag op den koorgang van onbestreden dombouwers, maar die moet vooruit zien naar de getuigen van Openbaring 11: hun doode lichaam zal eens liggen op (zoo staat het er eigenlijk) de breede straat der groote stad, die geestelijk genaamd wordt: Sodom en Egypte, alwaar ook onze Heere gekruist is. Franciscus heeft het visioen van den Gekruisten Heere zachtzinnig begeerd, maar ter anderzijde, dan waar het kruis zelf heeft gestaan. Dat is zijn zonde geweest. Wij moeten in de wereld zijn en op de breede straat strijden voor God. Want Christus is gedood, niet op den smalle weg, maar op den breeden. Midden in de wereld. En wie in de wereld is, en toch niet van de wereld, DIE is de gestigmatiseerde. Aan de plaats, waar het lijk van Gods verslagenen ligt, kunt ge weten, waar hun strijd gevoerd werd.

Franciscus heeft liefgehad; we hopen Christus, maar in elk geval weten we zeker: ook een idee van Christus. Eigen ideeën liefhebben nu is afgoderij.

En niet alleen zijn moraal, ook zijn dogmatiek is tegen het Woord ingegaan. Wie tot de visschen preekt, maakt geen aanmerking op den brief, dien God evangelisch aan de wereld schreef; want aan de wereld ook aan boom en heest is het heil. Franciscus behoeft het ons niet te leeren. Maar hij maakt wel aanmerking op het adres van den brief: hij vond, dat God het niet volledig had geschreven.

En wie, zooals Franciscus pleegde te doen, de zoon zijn broeder noemt, en de bloemen, die heeft wel iets van Adams liefde, maar niets van Adams verstand hervonden. Adam, den dieren en de schepping namen gevend, had ze nameloos lief. Maar hij gaf namen naar hun aard. Franciscus deed het in een zaligen roes. Maar men pleegt zich in den roes te vergissen. En welke zoon, dien zijn Vader heer noemt, mag zeggen: ik wil geen heer over de knechten, maar hun broeder zijn? Weet men niet, dat de mensch boven de schepselen staat en dat de wil tot broederschap ontrouw is aan den Vader, die ons benoemt naar ZIJN wil en alle schepsel, tot de engelen toe, aan onze voeten onderwerpt, en dat vanwege den Messias? (Ps. 8 en Hebr.).

Franciscus worde niet verheerlijkt, maar gecorrigerd. Wat hij goeds heeft (en het is heel veel) worde door protestanten, calvinisten, niet bedorven in een feestelijk uur, waarin het kwade „op den koop toe“ genomen wordt. Men moet niets koopen met iets „toe“. Men koope de waarheid zonder iets toe; anders is de koop bedorven; de waarheid heeft niets toe te geven. Haar winkel

is niet derde-rangs. Franciscus was een dwaze om Christus' wil, zeggen sommigen. Ik geloof: hij was het lang niet genoeg. Het is erg gemakkelijk, als een dwaas door de wereld te gaan, als de eerste eischen van het evangelie met voeten getreden worden, zoo als het in Franciscus' dagen was. Maar Franciscus vertoonde de „dwaasheid der prediking van Jezus“ alleen maar op die punten, waarin zijn kerk ze NIET MEER erkende. Van wat zijn kerk NOG NIET zag, heeft hij ook niets gegrepen. En zijn dwaasheidsgang is rijkelijk beloond door minderbroeders en clarissen, door straten, die naar hem heeten en protestanten, die in een tijd van secularisatie zich willen toelen met toesten op een broeder-ketel; dan zijn ze tegelijk verdraagsaam! Maar de dwaze om Christus' wil wordt niet verdragen. Wie uit de openbaring niet een keus doet, met Franciscus' gratie, en geen lievelings-thema's uitwerkt, God, als Franciscus, verzoekende, maar heeft voor heel de openbaring in leer en leven, DIE is de groote dwaas om Christus' wil. Hij kust de armoede niet, noch de wonden; want hij moet haten den vloek, die Christus heeft doen verlaten zijn. Hij vermeerdert niet het aantal paupers met één; maar contribueert b.v. aan de christelijke krankzinnigenverpleging en brengt een offer voor zijn kerk, vooral als hij „bezwaard“ mocht zijn om harentwil. Hij doet niet als Franciscus, die een periode maakte van gehoorzaamheid aan de gelijkenis der hard met talenten werkende knechten, en daarna een periode van uitbeelding der parabel van de lang met lampen wachtende maagden, maar hij herinnert zich te rechter tijd, dat die 2 gelijkenissen in Mattheus' evangelie naast elkaar staan en tegelijk moeten worden gehoorzaamd. Tegelijk wachten en werken. En hij zet niet als de jocular van God, die den scherts der courisanten transposeert in een verrukt spel van vromen, den gang van de openbaring stil, door terug te kruipen naar een kruisheuvel, dien God al lang verlaten heeft in Zijn jacht naar opstanding en verheerlijking van Zijn Zoon, maar hij houdt in vreeze en beven Gods kalender bij. Want het is geen spel, maar strijd. Het spel komt boven. En niet terugkeeren naar het verleden, maar een jachten naar de toekomst, waarin wij naar het beeld van den heerlijken Christus zullen worden veranderd van gedaante, is het sieraad (de weelde) en de heiligheid (het noodzakelijke) van de ware maranathazeggens van God.

Want: de heiligheid is Gods huis-sierlijk, zegt de Schrift.

En dat is een harde boodschap.

De heiligheid is noodig als brood, zij is het wezen van Gods geroepen.

En sieraden vinden wij gewoonlijk het overbodige, het wel-wezen; hetgeen men desnoods zou kunnen missen.

Maar van Gods gaven kan ik niets missen; het sieraad is ook heiligheid en het heilige is sieraad. Ik kan niets missen.

En daarom moet elk lievelingsonderwerp van de verlanglijst af.

Want een verlanglijst maakt selectie uit Gods gaven.

Die selectie is Franciscus' zonde: hij wilde speciaal den lijdenden, maar niet even speciaal den verheerlijkten Christus.

Maar heel de Christus moet ingaan tot den ganschen christen.

Een ander evangelie bestaat er nu eenmaal niet.

K. S.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Het donker werelddeel.

II.

Hoe staat het nu in dat donker werelddeel, dat in de laatste tientallen jaren tot het licht gekomen is, met de zending?

Afrika's zendingsgeschiedenis is met bloed geschreven.

Hoe bloeiden b.v. in de eerste eeuwen in Noord-Afrika de Christelijke kerken! Tertullianus, Cyprianus, Augustinus, hebben in Afrika gewerkt. Origenes arbeidde in Egypte. De Alexandrijnsche school is in de kerkgeschiedenis beroemd. En is niet het vorige jaar nog een dissertatie verschenen over het zendingswerk in Zuid-Afrika? Zelfs verscheen van de hand van den bekenden professor Richter een „Geschichte der evangelischen Mission in Afrika“, ruim 800 bl. groot, en met overweldigend rijken inhoud.

Het kan niet in onze bedoeling liggen, om, al zou het ook in enkele groote trekken zijn, een overzicht van deze geschiedenis te geven.

Een ieder weet, dat de Christelijke kerk in Noord-Afrika door de Mohammedanen onder den voet is gelopen, en daar sinds vele eeuwen de Islam oppermachtig heerscht. Trouwens, de Islam neemt hand over hand toe in Afrika. In het speciale dubbelnummer van „The Intern. Rev. of missions“ zijn dan ook drie artikelen aan den Islam gewijd.

Vroeger stond Afrika allerminst in het centrum van de zendingsbelangstelling. Livingstone, de zending-ontdekkingsreiziger, wekte de verbazing der

heele wereld, maar hij was een enkeling. Over het algemeen zag men meer naar Azië; Engelsch-Indië, China, Japan, vroegen schier alle aandacht.

Maar dat is nu anders geworden. En de Internationale Zendingconferentie, die deze maand in België gehouden wordt, bewijst deze verandering, want niets dan Afrika staat op het program.

Er is in den arbeid tot uitbreiding van het Koninkrijk Gods een heerlijke vooruitgang op te merken.

Laten eenige cijfers dit duidelijk mogen maken. De vooruitgang dagteekent van de laatste 25 jaren in het bijzonder.

In 1903 waren er aan „blanke“ zendingsarbeiders, mannen en vrouwen samen, 3335; hoofdstations waren er 778, en gewone lagere scholen 6528. Inlandsche arbeiders waren er in dat jaar 22.279, avondmaalgangers 342.857, en leerlingen op school 369.650.

Plaatsen wij nu daarnaast de getallen van 1925, en het groote verschil springt in het oog. De „blanke“ zendingsarbeiders klommen van 3335 tot 6289 de hoofdstations van 778 tot 1403, beiden dus bijna verdubbeld. De Inlandsche krachten werden 43.181, ook bijna verdubbeld, doch de avondmaalgangers werden meer dan verdrievoudigd: hun getal werd 1.015.683, en de leerlingen stegen tot 899.482.

De medische dienst is nog zeer zwak. Voor geheel Afrika zijn er 124 mannelijke, en 15 vrouwelijke artsen, en dan nog 8 Inlandsche. En toch is er van allen kant een sterk uitgesproken begeerte naar medische hulp.

De Roomschen werken ook sterk. Wij geven slechts de hoofdcijfers. Hun getal wordt geschat op ruim 3 miljoen, aanwezig op ruim 15.000 zendingsposten.

De volledige cijfers voor de Protestantische zending zijn, behalve de genoemde 1.015.683 avondmaalgangers, 1.613.754 doopleden, en nog 721.421, die dooponderwijs genieten.

Het lijkt heel wat: 2.629.437 protestantsche en 3.266.212 roomsche Christenen. Maar vallen deze kleine 6 miljoen niet in het niet bij de ongeveer 120 miljoen Afrikanen?

De vraag kan worden gesteld, of de tegenwoordige ontwikkeling van Afrika ten gunste of ten nadeele van de zending is.

Vast staat, dat de zending een vriend van het licht is, en vooruitgang en ontwikkeling toejuicht. Ook in Afrika heeft de zending een zeer groot aandeel in deze ontwikkeling gehad; wij noemden een vorig maal de cacao-aanplanting.

De zending plukt de vruchten van de vergemakkelijking van het verkeer; het is wat waard, dat de zendelingen zich snel en zonder te veel moeite kunnen verplaatsen en verhand houden met de ver uit elkaar liggende stations! Ook komt aan de zending ten goede de bestrijding van de tropische ziekten; Afrika gold eeuwenlang als het graf voor de zendelingen; maar sinds de mogendheden den strijd hebben aangebonden tegen de gele koorts, de malaria, de melaschheid, de tuberculose, de slaapziekte enz. is dit ten eenenmale veranderd; de gouverneur van de Goudkust schreef in 1924: „Indien de statistiek niet liegt, is West-Afrika gezonder dan Londen!“

Trouwens, de verhooging van de algemeene welvaart komt ook de zending ten goede. En als het plan gelukt, om de Tschobe om te leggen en alzoo de Kalahariwoestijn vruchtbaar te maken en met groote meren te vullen, zal een buitengewoon groot stuk land van het steeds nijpende gebrek aan drinkwater verlost zijn.

Er ware meer te noemen; maar dit is voldoende om te doen zien, dat de opening en verheffing van Afrika door de zending wordt op prijs gesteld.

Maar hiertegenover staat een groote schaduw-zijde.

Afrika is aangegrepen door een koortsachtige jacht naar aardisch gewin; de vraag is bij de miljoenen: hoeveel winst en voordeel kan ik halen uit den bodem, uit de meren en rivieren, uit de wouden en moerassen, uit de mijnen en de zee. En te midden van dien strijd met de boodschap des heils te komen, moet wel een schouderophalen, een minachtende glimlach, een norsch afwijzend antwoord uitlokken. De aarde is alles geworden, en de hemel is zoo ver.

De zendelingen staan overal voor een, menschelijk gesproken, onmogelijke taak, en zij hebben buitengewoon veel behoefte aan het geloofsgebed der belijdende gemeente; maar in Afrika schijnt de strijd wel het wanhopigst te zijn.

Toch niet. Al moge de Islam zijn aanhangers bij tien- en honderdduizenden winnen, het Woord Gods blijft het zwaard des Geestes. Aan Christus, en niet aan Mohammed, of aan het heidendom is de overwinning toegezegd.

Dat het geloof aan Gods beloften de wereld overwint doet echter niets af aan de noodzakelijkheid, om de talloze vraagstukken, waarvoor de zending zich geplaatst ziet, te onderzoeken en aan een oplossing mee te werken.

Daartoe is de Internationale Zendingconferentie in België samengeroepen.

Hoe moet de zending b.v. tegenover het rassen-vraagstuk staan?

Dat is toch buitengewoon urgent geworden.

Van de Fransche koloniën schrijft Allégret, Pa-

rijsche wordt i terugke grootste ander g de blan pagandr voerd; cellen, dekt, zo lijke op invloed tisch is

Vrijm. Kongo, kolonië in som En he

Een zal beh de lijst der Int kwestie

Imme en Wit bleem

een der ten der dende g

hans t vraagst evenm

die doo den gel de cult

Daan Achteer van ha der Afr in de

in Chr Aan wordt en wel

dities i teeken

Wam ingaan, Wellich zal eer

In „He kend; nog e men l

„Gern dat e hooren verzen Minist Assen een d geschu

voorv van d lating' maar

Naar enigsz synode neo-mial verwijte en dat

laar vor ook niet blijke u Middelb synen d evenzoo

orde va 1618—11 Woort

in het v and, ma Laat

dit „be wdbk v „onderla statenve mogen t

Brandt, maakt t nieuw g op Asse als men

Versel Indisch Daar tro

..... grozse tige u wikel

Op ge bode di